

Jensen og Sørensen's Plantage ApS
c/o Arne Ottesen
Hvidemosevej 3
7800 Skive
Tlf. 07 53 43 05

Godtfolk og rakkere i Rønbjerg mose

Et skuespil

**om mennesker under forvandling og udvikling af mosebrug
baseret på lokale historiske hændelser i perioden 1879 - 1899**

Af Svend Laustsen

Rønbjerg 1998

Forord

Initiativet til dette egnsspil blev taget i 1997, og det blev skrevet 1998 med henblik på opførelse som friluftsspil i Rønbjerg Mose i juni 1999. Det udgør et bidrag til Salling-Fjends Legene 1999. Samtidig markerer spillet 100-året for Marius Jensen og Andreas Sørensens grundlæggelse af "Rønbjerg Tørvefabrik", hvilket selskab 1926 omdannes til "Jensen og Sørensens Plantage A/S".

Spillet udspilles i to planer, forgrund og baggrund. Alt rakkerspil foregår i forgrunden, og her ligger rakkernes hus ude til venstre og en ringvold, der danner Sofies yndlingsgryde, til højre, og landskabet der imellem er småbakked og knoldet, et rigtigt rakker-landskab.

I baggrunden løber en markvej langs en udstrakt mose. Her færdes godtfolk, og her udvikles drømmen om Rønbjerg Tørvefabrik. Godtfolk holder traditionelt afstand til rakkere, men som spillet skrider frem, overskrides grænsen mellem de to planer, og de to slags folk, mere og mere.

Der benyttes hurtige "sceneskift" mellem de to planer, hvilket mest effektivt lader sig gøre ved styring af signalet fra aktørernes bærbare "clips-mikrofoner" til højttalerne.

Personer:

Anders Abraham	Anders Abrahamsen (1810-1879)
Gammel Hans	Hans Abrahamsen (1813-1890), bror til Anders Abraham
Smal Hans	Hans Christian Hansen (1833-1883), hans søn
Trine Smut	Else Catrine Pedersdatter (1836-1916), hans kone, også kaldet Mimme
Røde Anders	Anders Hansen (1848-1915), søn af Gammel Hans
Jensine	Jensine Nielsmarie Nielsen (1849-1899), hans kone
Sofie *	Deres datter
Josef *	"Ældste" i "De sidste dages hellige", d.v.s. Mormon-missionær
Andreas Sørensen	(1855-1928), gårdmand og tørvefabrikant i Rønbjerg
Rikke	Frederikke Sørensen (1857-1940), hans kone
Viktor *	Deres stedsøn
Rolandsen	K. Rolandsen, Vimosegård, også kaldt Hvidemosegård, tørvefabrikant
Korsgaard	Proprietær C. Korsgaard, ejer af Nørkær
Bang *	Korsgaards advokat
Olrik	A. V. S. Olrik (1844-1912), sognepræst i Estvad-Rønbjerg (1877-1883)
Stokholm	Sejer Mortensen Stokholm (1828-1911), gammel degn og lærer i Estvad
Marius Jensen	(1858-1923), bogtrykker, fabrikant, grundlægger og ejer af Skive Folkeblad
Else	Else Jensen, hans kone og nære medarbejder
Mylius	Ludvig Mylius Erichsen (1872-1907), forfatter, senere Grønlandsfarer
Neiiendam	Valdemar Neiiendam (1870-1956), kunstmaler og tegner fra København
Kristoffer *	Arbejdsformand på "Rønbjerg Tørvefabrik"

Navne på de med * mærkede personer er opdigtede, altså ikke historiske.

Desuden medvirker 2-3 rakkerbørn, et par børn til at rejse tørv, et par koner eller mænd til at skrue tørv og eventuelt et par unge mænd til arbejde ved tørveværket i sidste scene.

Rollen som Josef kan med fordel spilles af en fremmedsproget med et ikke helt perfekt dansk.

Replikkerne er, på få undtagelser nær, skrevet på rigsdansk, men bør af bønder og rakkere spilles på deres naturlige sprog, nemlig jysk, og for rakkernes vedkommende lidt kæltringelatin.

Anvendte ord og udtryk fra skøjersproget, også kaldet kæltringelatin

Sat med kursiv i teksten

glarmfakker	glarmester
grumsling	barn
grumslingslak	frugtsommelig
knævels	knægt, dreng
primer og skråler	præst og degn
skøjer	en vandrende. Rakkere brugte dette ord om sig selv.
stek di morris	hold mund
æ knævels er lak og ka' duse	knægten er syg og kan dø

1. akt.

1. scene.

Spillet slås an med en lidt voldsom scene. De to gamle rakkere, Anders Abraham og Gammel Hans, kommer, lettere berusede, råbende og storpralende, hjem fra Skive marked, som de netop har ryddet. De dasker til hinanden og falder undertiden om. Uden for Gammel Hans's hytte kommer de ret op at slås, og Gammel Hans henter bag huset sin plejl (af pap), som han svinger vildt og slår Anders hårdt med. Denne falder om og bliver liggende i lyngen.

Gammel Hans går ind i huset, hvorfra der så lyder stort spektakel. Små og store beboere flygter ud ad døren, løber i forskellige retninger og gemmer sig. Den sidste der forsøger at slippe væk er Trine Smut, men Gammel Hans griber hendes skørt og holder fast. Under stærke protester trækker han hende tilbage i huset, hvorfra larmen høres en kort stund, før der bliver helt stille. En efter en lister de flygtede tilbage og søger ind i huset igen. Det bliver nat, og Anders Abraham tilbringer natten, hvor han faldt, uden at røre sig.

Dette "anslags" replikker har kun ringe forbindelse med det efterfølgende, hvorfor de frit kan improviseres under prøverne, eller måske under optræden for publikum. Men som eksempler, nævnes her nogle brugbare replikker:

Så fik vi igen ryddet Skive marked.

Nja, jeg fik ordentlig slået hestehandleren i jorden.

Så du, jeg stak bonden sådan en, så han rendte fra hans ko?

Ja, den var lige ved at trampe dig ned, så du fik også rendt din vej.

Stek di morris og hold din mund, jeg løb kun for at jage alle andre ud.

- 2. scene.**   Stilhed. Smal Hans dukker op i døren. Han gaber og strækker sig. En fremmed, lidt præsteagtig skikkelse nærmer sig rækkerhuset. Af nysgerrighed for den fremmede kommer endnu et par stykker ud af huset.
- Josef   Guds fred være med jer!
- Smal Hans   (stille) Ahrr--, *stek di morris*. (højere) Er han faret vild?
- Josef   (Til flere nyankomne) Guds fred være med jer!
- Smal Hans   Skal du ned til præsten - eller lige meget hvor du skal hen - så skal du samme vej tilbage.
- Josef   Jeg kommer med fred og vil tale med jer.
- Smal Hans   Nåh! Med os?
- Røde Anders   Jamen os - vi er bare skøjere.
- Josef   I er vel mennesker som alle andre. I vores menighed er alle lige. Rang og stand findes ikke.
- Smal Hans   Jeres menighed? Han snakker jo som en præst. Her i Rønbjerg har vi også en menighed, men i den skelnes der skarpt mellem gårdmænd og skøjere, eller rakkere som folk kalder os.
- Josef   Hør nu her alle sammen. Jeg kommer fra Mormonkirken, og i vor menighed er alle lige. De rige deler deres rigdom med de fattige. Den fattige taler med alle andre som deres ligemænd. Faktisk findes rig og fattig slet ikke mere, vi er alle lige for hinanden og for vor Gud.
- Røde Anders   Er der så hverken gårdmænd eller rakkere der, hvor du kommer fra?
- Josef   Alle forskellige erhverv findes, men de er alle lige gode. Der er ingen der lever et uværdigt liv på bunden af samfundet. Nej, der findes ingen rakkere.
- Anders Abraham   (sætter sig tøvende op under Josef's tale) Hvad er det den mand siger? Findes der ingen rakkere? Hvad er så jeg? Er jeg kommet i himmerig?
- Josef   Guds fred og god morgen!
- Anders Abraham   Nej, min sæl, om ikke der ligger Gammel Hans's rådne hus. Så er jeg stadig på den arme jord. Og hvad er du for et spøgelse?

- Josef   Jeg kommer fra den hellige mormonkirke for at indbyde jer til vor menighed, hvor vi alle lever sammen i tryghed.
- Anders Abraham   Mage til vrøvl har man da aldrig hørt før. Monstro er jeg alligevel kommet i himmerig?
- (Trine Smut viser sig i døren. I samme øjeblik farer Smal Hans imod hende, trækker hende ud af huset og begynder at tærse hende).
- Josef   Nej! Nej! Rolig, hvad du nu hedder. (Til Trine Smut) Guds fred og god morgen!
- Smal Hans   Pak dig væk herfra! (svagere) Jeg har et regnskab at gøre op med Trine. (Dog svækkes hans greb, og Trine river sig løs men fjerner sig blot et par skridt).
- (Alle retter nu deres opmærksomhed mod Josef).
- Josef   (Rømmer sig vel vidende, at han ved sin rolige optræden har vundet alles opmærksomhed) Hør nu her! Jeg hedder Josef, og jeg hilser jer fra alle venner af vor genoprettede kirke. Den hedder "Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige", og den har sendt mig her til for at fortælle jer om vor menighed og indbyde jer til at være vore brødre og søstre.
- Jeg kommer fra "Byen ved den store Saltsø" ovre i "Guds eget land", Amerika, hvor jeg har været med til at bygge et vældigt tempel for Herren. I der er unge byder jeg med derover for at bygge videre på dette herlige palads af granit midt i den by, hvor der ikke er forskel på rig og fattig.
- Men først skal I døbes til Mormons tro. Måske blev I døbt som små, men det betyder ingenting, for det skete uden jeres eget samtykke.
- Vi tror på bibelen, men vi tror lige så fast på Mormons bog, som Gud selv har åbenbaret for vor store profet, Joseph Smith, på de hellige guldplader. Denne Mormons bog kaldes da også for "guldbibelen", så værdifuld finder alle de rettroende den.
- Guldbibelen fortæller os, hvordan vi skal leve. Og der står deri, at det er en vederstyggelighed at døbe små børn. Men vi voksne har behov for dåb og omvendelse til den eneste sande tro.

I, mine venner, hvis I følger mit kald til jer, er det slut med jeres fattigdom.

Jensine (som tydeligvis venter sig) Det siger vores *primer*, ham pastor Olrik også, alligevel bliver vi bare ved med at være fattige.

Josef Det er så sandt så sandt, og ved I hvorfor. Det er fordi jeres kirke er fordærvet til blot at være de riges kirke, mens jeg kommer fra Guds genoprettede kirke, hvori vi alle er lige.

Gammel Hans (som hidtil har holdt sig i baggrunden) Han taler i hvert fald bedre end alle de *primere*, vi har haft i Rønbjerg i min tid.

Josef (der føler sig støttet af denne udtalelse) Hvis I blot lader jer døbe til vor tro, så lover jeg jer (her skrues lyden langsomt ned), så lover jeg jer -----

(Josef fortsætter talen lidt endnu, hvorpå der bliver en kort ordveksling, før han drager af sted med Gammel Hans, Smal Hans, Trine Smut, Røde Anders og Jensine i hælene. Anders Abraham bliver endnu siddende lidt på sin jordknold, før han rejser sig og går sin vej. Sofie har med interesse fulgt med i episoden, men idet Josef med de voksne rakkere går, lægger hun sig på ryggen i sin "yndlingsgryde".

Alt dette ser publikum, men de hører intet mere, da lyden er skruet helt ned. Til gengæld skrues der lidt efter op for 3. scene, som samtidig går i gang).

3. scene. Mens Josef taler færdig, kommer Andreas Sørensen og Viktor ind fra venstre. De gestikulerer, og kort efter, at lyden er skruet ned for Josef, skrues den op for dem.

Andreas Sørensen Nåh Viktor, hvad synes du så om mosen, som Korsgaard vil sælge os? Og læggepladsen, er den ikke enorm?

Viktor Her kan der graves tørv i hundrede år. Jeg har stor lyst til at komme i gang.

Andreas Sørensen Ja tørv lidt, frosten skal vel lige af jorden først.

Viktor (som løber hen imod Rakkerhuset) Her er ellers et mosehul, hvor der før har været gravet. Her kan jeg lige gå i gang.

(imens kommer Rolandsen fra Hvidemose-kanten, bagfra og ned forbi publikum, og han møder de to. Efter sædvanlige hilsener fortsætter samtalen).

Andreas Sørensen Ja, jeg ville jo gerne tale lidt med dig Rolandsen om den her "Vester Mose". Proprietær Korsgaard i Nørkær har jo budt mig den til, men prisen er 16 000 kr. så der skal graves mange tørv, hvis det skal kunne betale sig.

Rolandsen Hvor stort et stykke drejer det sig om?

Andreas Sørensen (Han udpeger stykket) Ja, derhenne fra hvor grøften slår et sving og så over til den høje visne busk - kan du se den derovre - og derfra lige op mod vejen. Det skulle blive en snes tønder land mose og lige så meget hede.

(Mens de to snakker, springer Viktor lidt omkring. Pludselig er han bag en knold og ser lige foran sig rakkerpigen Sofie ligge i lyngen. De bliver begge lige forskrækkede. Hun rejser sig halvt op og bliver siddende. Han står næsten som lammet og ser på hende. Så sætter han sig ned, og sådan bliver de længe siddende i tavshed over for hinanden uden at kunne frigøre sig. I dette spil mellem de to unge lægges stor intensitet, så publikums opmærksomhed drages mod dem, mens de hører mændenes mosesnak i baggrunden)

Rolandsen Det er da en pæn stor mose, hvis der ellers er noget dynd i den. (Han ser ned i mosehullet for at vurdere dyndkvaliteten). Hvor mange alen dynd er der?

Andreas Sørensen Jeg ved det ikke så nøje. I hvert fald tager vi foreløbig ingen tørv dybere, end vi kan komme til for vand.

Rolandsen Nåh, har du tænkt dig at skære mosen op med en spade? Ja, så er jeg ikke den rette til at rådgive dig.

Andreas Sørensen Joh, jeg har nok set dit ælteværk, men jeg ved nu ikke rigtig.

Rolandsen Hvor stor læggeplads har du?

Andreas Sørensen Mere end rigelig. (Han peger på bakken, hvor publikum sidder). Hele "Vester Hede" altså bakken her og et stort stykke på den anden side følger med, men det er jo bare hede.

Rolandsen Bare hede! Du får brug for et meget stort stykke hede til læggeplads, hvis du altså tænker på effektiv mosebrug, som kan kaste noget af sig.

Andreas Sørensen Jeg ved ikke rigtig. Det kræver vist store investeringer?

Rolandsen Hør nu her, så skal jeg forklare dig, hvad du skal gøre.

Som du ved, kommer jeg fra Sparkær, hvor jeg har arbejdet sammen med Ritmester Rahbek. Han er en klog mand på tørv og har opfundet flere slags ælteværker til fremstilling af formtørv.

Jeg trot nok, jeg skal anbefale dig et stationært Rahbek-værk, og det bedste sted at lægge det er lige der, hvor den elendige rønne ligger (han peger på rakkerhuset). Et dampælteværk er nok det bedste, og så lægger du flytbare skinner ud i mosen, så du kan få det rå dynd hentet ind, og du lægger flytbare tipvognsskinner ud på læggepladsen, så det æltede dynd kan væltes direkte ned i formene.

På den måde kan du lave 50 000 tørv om dagen, og med nogle raske folk, hver til en halv snes kroner om ugen, får du i hvert fald både til afdrag på investeringen og en god fortjeneste til dig selv.

Andreas Sørensen Det lyder alt sammen meget godt, men jeg er noget betænkelig ved den store investering. Jeg køber nok mosen og begynder i det små. Jeg har en knagende dygtig stedsøn. Hvor er han forresten blevet af? (Andreas Sørensen ser sig omkring) Han vil gerne i gang med tørvegravning i lidt større stil. Her får han i hvert fald nok at gøre.

(de to småsnakker lidt videre og tager så afsked med hinanden. Rolandsen forlader mosen).

Andreas Sørensen (kikker sig omkring og råber) Viktor! Hvor er du?

Viktor (springer op af "gryden" og overrasker stedfaderen bagfra) Her! Jeg har bare kikket mig lidt omkring.

(de to forlader mosen, uden at Andreas Sørensen opdager pigen).

4. scene

Rystende af kulde kommer den lille rakkerflok tilbage ad vejen til rakkerhuset sammen med Josef. De småsnakker ret så fredsommeligt og muntert.

- Røde Anders Det var godt nok den koldeste dåb, jeg nogensinde har været med til, og så i selve præstens mose.
- Smal Hans Ja, og havde præsten ikke glemt sin spade ude i mosen, havde vi aldrig fået slået hul i isen. Men nu er det overstået, så skal vi bare tørre.
- Røde Anders Og hvad med dig Jensine, som er *grumslingslak*, har du taget skade af dukkerten?
- Jensine "*Stek di morris*" dit skvadderhoved, du plejer ikke kere dig om mit helbred.
- Røde Anders Jamen, siden vi nu er omvendt til den sande tro og er blevet "mommerister".
- Jensine Skal du så til at forbedre dig? Ja du kunne nok trænge til det.
- Røde Anders Nej, men jeg mener, siden du nu er *grumslingslak* ----
- Jensine "*Stek di morris*" og hold din bøtte! Det rager ikke dig.
- Røde Anders Jeg kunne nu godt være far til *grumslingen*, i hvert fald er du min kone.
- Jensine Ja. Men det er jeg ligeglad med, for jeg fryser.
- Smal Hans Vær nu fredelige. Vi skal bare tørre, så fryser vi ikke mere. Men nu tror jeg, at Josef vil sige os noget.
- Josef Kære brødre og søstre, vi er nu fælles i den mormonske tro. Og så er det min pligt at fortælle jer noget om, hvad det betyder.
- I sagde, da jeg kom, at I bare var rakkere, og det holder I ikke pludselig op med at være. "Thi", som Nephi skriver i sin anden bog, "Det er nødvendigt, at der er en modsætning i alle ting."
- Der vil altid være forskel på mennesker på jorden, på rakkere og godsejere, eksempelvis. Ligesom der er forskelle på Guds engle i himmelen. Tænk bare på den Guds engel, som faldt ned fra himlen og blev en djævel, fordi han havde søgt det, der var ondt for Gud. Og fordi han faldt ned fra himlen og blev for evigt ulyksalig, søger han også at gøre den hele menneskeslægt ulykkelig. Han er nu djævel og fader til al løgn.
- Jensine Du sagde ellers, at hos jer mormoner er der ingen forskel på rig og fattig. Hvorfor skal vi så blive ved med at være rakkere?

- Josef Ulykken er den, at det kun er jer, der nu er optaget i den sande kirke, mens alle andre i jeres sogn lever videre i deres vildfarelse - og bliver ved med at regne jer for rakkere. Når de en dag også bliver omvendt og døbt, så bliver alt såre godt.
- Smal Hans Du kender ikke vores *primer*, ham pastor Olrik. Det går han aldrig med til.
- Josef Du har ret. Præster lader sig ikke let omvende. De er og bliver fortabt. Men alle de andre måske.
- Røde Anders Kan vi så ikke lige så godt allesammen snige os ud af landet og følge med dig til Amerika. Du sagde jo, at de var i gang med et vældigt stort byggeri, det kunne vi godt hjælpe til med. Smal Hans og jeg er drevne *glarmfakkere*, jeg mener, vi er gode glarmestre.
- Josef Også hvis det er vinduer, så store som jeres dør, der skal sættes i, oppe i 30 meters højde?
- Røde Anders 30 meter, er det ikke noget nær 50 alen? Det lyder upraktisk. Falder folkene så ikke ned? Men vi er gode til at lave blysnoninger til at lægge ruder ind i.
- Josef Blysnoninger? Det bruges vist slet ikke derovre. Og i hvert fald skal I først lære at blive rigtige mormoner. I må mødes mindst en gang om ugen for at tale om, hvordan det er.
- Jeg, som er ældste i "Jesu Kristi Kirke af de sidste Dages Hellige", kommer tilbage og leder jeres møder, når jeg kan. Og når jeg ikke kan, må en af jeres egne lede møderne.
- Jeg foreslår Hans Christian Hansen (Smal Hans farer sammen, da han hører sig omtalt så højtideligt) som jeres lokale præst, så han kan lede jeres møder, når der ingen ældste er til stede.
- Smal Hans Hvad! Skal jeg være *primer*? "De war en swær opdrag o' fo"
- Josef Se her Hans, jeg overrækker dig her Mormons Bog, som sammen med bibelen vil give jer al den vejledning, I har brug for.
- Smal Hans (Holder kejtet på Mormons Bog) "Jamen - a hår glemt å lø's"
- Josef (forlegen) Hvad siger han?

Jensine Han siger han ikke kan læse.

Josef Kan du ikke læse?

Smal Hans Joh, dengang jeg somme tider gik i skole, da lærte jeg godt nok bogstaverne og kunne også læse ret rimelig, men siden er det falden noget af med det.

Josef Så lær det igen! En mormonpræst skal kunne læse!

Gammel Hans Trine Smut, skaf mig en flaske brændevin!

Josef Nej, nu går det for vidt.

Gammel Hans Trine Smut, jeg siger dig jo, skaf mig en flaske brændevin. Og det lidt rask.
(Trine Smut går ad Estvad til)

Gammel Hans (Henvendt til sig selv) Skal jeg, Hans Abraham, holde op med at drikke, så skal det ske på manérlig vis. Jeg skal tage ordentlig afsked med flasken, og det har jeg tænkt mig at gøre i aften.

(Josef er forvirret. Efter lidt småsnak tager han afsked med rakkerne. Henne ad vejen møder han tre herrer og en ung knøs, som han flygtigt hilser på.)

5. scene. Proprietær Korsgaard med støtte af advokat Bang nærmer sig "Vester Mose" sammen med Andreas Sørensen og hans stedsøn Viktor.

Korsgaard Hvad var han for en start? Og hvad laver han her ude ved rakkerne?

Bang Han ligner en slags præst. Jeg har godt nok set ham rende rundt inde i Skive. Men jeg kender ham ikke.

Korsgaard Ja, her ligger så mosen. Skal vi gå hele vejen rundt for at se på den.

Andreas Sørensen Det behøves ikke. Jeg har selv sammen med Viktor fundet ud af, hvor den går til.

Korsgaard Godt.

Andreas Sørensen Hvor mange alen tørvedynd kan du garantere for, at der er i mosen, og hvad med kvaliteten?

(Viktor er temmelig fraværende. Han ser sig omkring og finder faktisk Sofie skjult i hendes "gryde", hvorefter spillet imellem dem fra 3. scene fortsætter. Dog bliver det noget forstyrret af den påfølgende diskussion om Rakkerhusets fremtid, som de dårligt kan undgå at høre)

Korsgaard Jeg giver ingen garanti, men du kan selv undersøge mosen, så meget du vil, så kan du forsikre dig selv om både mængde og kvalitet.

Bang Ingen kan give sådan garanti, men har du ikke selv gravet tørv i Rønbjerg mose i mange år.

Andreas Sørensen Joh, vel, men ikke lige her. Ovre i min egen mose er der gode tørv.

Bang Jamen, hvorfor sætter du så ikke et tørveværk op derovre?

Andreas Sørensen Det er blot en lille mose med en lille læggeplads, så der er ingen mulighed for nogen storproduktion.

Korsgaard Er du interesseret i mosen eller ej, Andreas Sørensen, den koster 16 000 kr og så får du en stor mose og en lige så stor læggeplads her oppe på den tørre hede. Bedre kan det ikke være, hvis du har planer om et tørveværk i større format. Og det rådne rakkerhus der følger også med.

Andreas Sørensen Ja, det var netop det. Det hus ligger noget i vejen, hvis der skal anbringes et stationært ælteværk med læggeplads op over bakken.

Bang Nej nu ser du godt nok spøgelser min gode mand. Køber du mosen i dag, så er huset dit, og i morgen kan du bede beboerne om at flytte ud straks, og i overmorgen kan du brænde huset ned. Så er det hus væk længe inden frosten går af mosejorden.

Andreas Sørensen Ja måske. Men er det nu ikke en skam at gøre så stor en familie husvild.

Bang Det er dig, der bestemmer. Forresten er jeg ikke sikker på, at de alle er født her i sognet, og så har de som rakkere og betlere slet ingen ret til at bo her. Sognerådsformanden ser nok gerne, om de flytter til en anden kommune.

Andreas Sørensen Ja sikkert. Men jeg bryder mig nu ikke om at jage folk fra hus og hjem.

Bang Godt! (han vender ryggen til, som for at vende hjem) Jeg skal gerne hjælpe Korsgaard med at finde en anden køber. Mon ikke Rolandsen ville vise sig interesseret.

Korsgaard Stop lidt! Jeg sælger gerne til Andreas Sørensen, hellere end til Rolandsen. Hvad Andreas bestemmer sig til med rakkerhuset, er hans sag. I dag skal vi kun konstatere, at huset ligger der, og det bliver ikke flyttet i min ejertid.

Andreas Sørensen Næppe heller i min. Jeg byder dig 15 000 for parcellen med 2 000 kontant og resten på en obligation med 1. prioritets pant i ejendommen.

Korsgaard Se det kan jeg li, en rask handel, men sagde jeg ikke 16 000 før. Så det er prisen.

Andreas Sørensen Der skulle vel gerne være lidt at handle om.

Korsgaard Ja, men så lad det gå lidt rask. Hvad siger du Bang, skal vi slå halv skade med Andreas.

Bang Hvis du mener det. Men er du nu ikke lidt for rask til at slå af?

Andreas Sørensen Så byder jeg 15 300 som mit absolut højeste bud.

Korsgaard Nej, det er for lidt. Men for at få en rask handel ud af det - 15 400 kr.

Andreas Sørensen 15 350

Korsgaard Nu går det godt. Nu er du gået over dit absolut højeste bud. Der er 50 kr, der skiller os. Skal vi gå hjem og fortsætte handelen en anden dag, eller skal vi mødes på halvvejen og få det overstået? Hvad siger du Andreas?

Andreas Sørensen Ja, jeg ved ikke rigtig.

Bang Mit råd som proprietærens advokat er at afbryde forhandlingerne.

Korsgaard Ikke før Andreas har svaret ja eller nej.

Andreas Sørensen Ja, jeg mener ja. Lad prisen være 15 375 kr med 2 375 kr i kontant udbetaling og resten på en panteobligation.

(Sælger og køber giver håndslag på handelen, mens Bang tager papir og blyant frem for at gøre notater).

Andreas Sørensen Viktor! Så fik vi købt mosen. Viktor! Hvor Søren er knægten blevet af?

(Han leder og finder Viktor åbenbart opslugt af rakkertøsen Sofie)

Andreas Sørensen Hvad laver du her? Vi vidste slet ikke, hvor du var blevet af.

(Viktor rejser sig og følger med stedfaderen uden at svare)

Korsgaard Ja, men så er den sag afgjort. Bang, har du gjort dine notater?

Bang Jeg har skrevet pris og udbetaling, det er det hele. I eftermiddag skriver jeg en købekontrakt, og når landbrugsministeriet har bragt udstykningen i orden, skrives der skøde.

Korsgaard Godt. Så er den handel i orden.

(Højt snakkende forlader de tre mænd scenen med unge, tavse Viktor i hælene. En enkelt gang vender han sig om og får øjenkontakt med Sofie, som har rejst sig op)

6. scene Der høres stønnen fra rakkerhuset. En efter en forlader beboerne huset og slår sig ned i nogen afstand derfra. Røde Anders passerer tæt forbi Smal Hans, der ligger på ryggen i lyngen.

Smal Hans Hvordan går det derinde?

Røde Anders *Grumslingen* lader vente på sig. (Han sætter sig hos Smal Hans).

Smal Hans (Efter en stund) Er Trine Smut derinde?

Røde Anders Ja.

(Lidt efter lyder der et barnevæl. Smal Hans farer op, men lægger sig straks efter ned igen. Alt bliver igen stille).

Trine Smut (kommer løbende ud) Det blev en *knævels*, men der er noget galt. Han lever, men ikke ret meget. Jensine vil snakke med dig Røde Anders.

Røde Anders trasker ind i huset efter Trine Smut, men kommer snart ud igen.

Røde Anders Jensine vil have mig til at hente *primeren*, for at æ *knævels* kan blive døbt.

- Smal Hans (Rejser sig langsomt) Det kan du ikke!
- Røde Anders Jeg vil nødig, men hvorfor kan jeg ikke?
- Smal Hans Har du da helt glemt, hvad Josef sagde om at døbe børn. Han kaldte det en "vederstygghed".
- Røde Anders Det var et flot ord. Men du har nok ret.
- Smal Hans Bliv du bare her. Det går nok alt sammen. (De lægger sig begge ned igen)
- Jensine (I døråbningen, hvor hun klamrer sig til dørkarmen og råber med skinger stemme) Dit dovne kryb! Ligger du der og sover til middag. Har jeg ikke sagt, at du skal hente *primeren*, så han kan døbe vores syge barn. (Begge rakkere springer op).
- Og så kan du gå med ham, Smal Hans, og hjælpe ham med at huske hans ærinde. Men lad det i hvert fald gå lidt rask.
- Smal Hans Jamen Jensine, husker du ikke, hvad Josef fortalte os? Det er "vederstygghed" at lade små børn døbe.
- Jensine Pokker med Josef. Her er det mig, der bestemmer. Jeg er svag og *æ knævels er lak og ka' duse*. Men så meget ved jeg, at hvis børn dør, skal de døbes først, og kan vi ikke komme til *primeren*, så må *primeren* komme til os.
- Smal Hans Jamen, Jensine.
- Jensine Du med dit "Jamen, Jensine". Jensine siger jer, at I skal hente vores *primer*, og kommer I ikke straks af sted, så går jeg selv, hvor dårlig jeg end er.
- Røde Anders Det kan du ikke.
- Jensine Nej, men så se du at komme af sted. Tag Hans med og lad det gå lidt rask.
- (Jensine vakler ind i huset, og de to rakkere begiver sig modstræbende på vej for at hente præsten)
- 7. scene.** Straks, når de to rakkere er forsvundet, ses det, at Viktor står i mosehullet i færd med at grave tørv. Sofie er ude at plukke blomster, og pludselig står hun, uforvarende, eller måske tværtimod efter beregning, foran Viktor.
- Viktor Er det dig? Er det ikke dig, der hedder Sofie?

Sofie Joh.

Viktor Jeg husker dig godt fra skoletiden, men da var du en lille pige.

Sofie Ja, Viktor.

Viktor (springer op af tørvegraven) Jeg har været glad for at møde dig igen, Sofie. Kan vi ikke mødes et andet sted snart? Mine forældre kommer om lidt.

Sofie (skælmsk) Hvor skulle det være, i min gryde?

Viktor Ja.

(Andreas Sørensen og Rikke kommer ind på scenen uden at se de to. De ser ud over mosen, og Andreas Sørensen snakker og gestikulerer)

Viktor Du må hellere løbe.

Sofie Ja.

(I et nu er hun væk, og Viktor tilbage i mosehullet)

Rikke Jamen, nu kommer vi jo helt ud til Gammel Hans hans hus.

Andreas Sørensen Ja, huset er forresten også med i handelen.

Rikke Hvad! Siger du, at du har købt rakkerhuset. Det kan jeg altså ikke li'. Det må du godt nok se at få solgt igen.

Andreas Sørensen Stop lidt! Jeg har købt mosen for at få tørvedynd, og heden for at få en ordentlig læggeplads, at der så tilfældigvis ligger et rakkerhus på grunden mellem de to, det må vi vel bare affinde os med.

Rikke Sætter du dem så også i husleje?

Andreas Sørensen Det har jeg nu ikke tænkt mig.

Rikke Jamen, der har vi jo Viktor. Hvordan går det min dreng?

Viktor Godt! Det her er udmærket tørvedynd, se hvor sort og tæt, det er.

Andreas Sørensen (som nødig vil tilbage til snakken om rakkerhuset) Hvad synes du ellers om stedet Rikke. Er her ikke flot? Derovre ser du tårnet på Sahl kirke, og går vi

op på bakken der, kan vi i den retning se helt over til Ejsing kirke. Og ude østpå rager Kobberup kirke højt op.

Rikke Joh, det er godt nok flot. Men hvad med rakkerne?

Andreas Sørensen Dem kan vi vel bare lade blive, hvor de er.

(De to går videre ud til venstre, hvor de snakker og gestikulerer uden at vi kan høre, hvad de siger).

8. scene. Røde Anders og Smal Hans kommer til syne på vejen, fulgt i god afstand af pastor Olrik og den gamle lærer Stokholm.

Olrik Det er godt nok langt ude, jeg vidste slet ikke, at her boede mennesker.

Stokholm Mennesker er så meget sagt, men rakkere findes der mange af, vel mindst et dusin i det snollede hus.

Olrik Rakkere er vel også mennesker?

Stokholm Åh ja. En slags.

Olrik Hvor mange salmebøger tog du med?

Stokholm Kun en. Mon ikke det slår til. Pastoren kan jo alle salmer udenad.

Olrik Javist. Men rakkerne, synger de ikke?

Stokholm Nej. Og de kan heller ikke læse. - Åh. Jeg mener. De skulkede så meget fra skole, så det var mig umuligt at lære dem det.

(De er nået frem til huset, hvorfra de to rakkere har hentet et par usle stole ud, så gæsterne kan komme i sæde. Rakkerkonerne kommer ud, hilser flygtigt, og Jensine støtter sig op ad huset).

Olrik Hvad skal barnet hedde Jensine?

Jensine Knægten skal hedde Anton.

Olrik Ja. Anton Hansen. (Han skriver det ned). Og nu spørger jeg begge forældre, vil I have Anton døbt ind i den Evangelisk Lutherske kirke?

Begge (Lidt tøvende) Jah, ja.

Olrik Men hvad med de her mormoner, der har huseret på egnen i den sidste tid? I er vel ikke gået i vandet med dem?

Begge Njah. Nå ja.

Olrik Må jeg få et klart svar? Er I blevet døbt mormoner eller ej?

Begge Ja det er vi. Joh det er rigtig nok, men ---

Olrik Men hvad?

Jensine Det var ikke rigtig alvorlig.

Olrik Snak! Er I døbt mormoner, så er I mormoner, så længe I ikke har afsværet denne falske tro. Og er I mormoner kan I ikke samtidig tilhøre den Evangelisk Lutherske kirke, og når I ikke gør det, så kan jeg ikke døbe jeres barn.

Jensine Anton er syg, og han skal døbes.

Olrik Efter at mormonerne var i sognet, har jeg faktisk forudset en situation som denne, og jeg har derfor korresponderet med provst Bøtcher i Sevel og biskop Balslev i Ribe om sagen. Og biskoppen har gjort det helt klart for mig, at førend de, der har ladet sig lokke ind i den mormonske tro ved at lade sig døbe, igen kan nyde vor kirkes sakramenter, da må de ved deres underskrift endegyldigt afsværge denne vildfarne tro.

Jensine "*Æ knævels er lak*", og han skal døbes.

Olrik Hvad er det hun siger?

Trine Smut Hun siger, at drengen er syg, og at han skal døbes.

Olrik Jeg spørger nu en gang til begge forældre. Vil I begge have jeres dreng døbt ind i den danske folkekirke?

Begge Ja.

Olrik Vil I da begge afsværge den mormonske tro, som I har hengivet jer til, og fra nu af tilhøre den danske folkekirke?

Begge (Efter lidt tøven) Ja!

Olrik Så får vi skrevet en erklæring, som I begge i to vidners nærvær må underskrive.

Stokholm Så er vi heldige, jeg ser Andreas Sørensen og Rikke komme gående. Skal jeg kalde på dem?

Olrik Ja, gør det.

(Stokholm løber dem lidt i møde og beder dem følge med. De følger ham temmelig modstræbende, men da de ser præsten kommer de. De hilser ærbødig på præsten og overfladisk på de andre).

Olrik Hør nu her. Røde Anders og Jensine har fået en søn, som de siger er syg og derfor vil have døbt. Det finder jeg naturligvis ret, hvis ikke det var, fordi de har ladet sig overtale til at tilslutte sig mormonerne og ladet sig døbe til deres tro. Nu forlanger jeg i overensstemmelse med provsten og biskoppen at de må afsværge den mormonske tro, førend jeg kan døbe deres søn. Det har de erklæret sig villige til. Og nu spørger jeg jer, vil I være vitterlighedsvidner på underskriftens ægthed?

De to Ja det kan vi godt. Ja det vil vi.

Olrik Godt, så gar vi i gang. Lærer Stokholm, er De klar til at skrive.

Stokholm Kunne man få et bord?

(De to rakkere løber ind i huset og kommer tilbage med et vakkelt bord, som mangler det ene ben).

Stokholm Nu er jeg klar, hr. pastor.

Olrik Jeg dikterer. Vi underskrevne Anders Hansen og hustru Jensine Nielsen af Rønbjerg sogn, som have ladet os optage i det mormonske samfund erklære herved, at vi erkender, at Mormonismen er en vildfarende lære, og oprigtigt angre, at vi have hengivet os til den, samt at vi af hjertet begære at genoptages i den evangelisk lutherske kirkes samfund, idet vi vende tilbage til den pagt, som Herren sluttede med os i vor barnedåb.

Rønbjerg dags dato -

Stokholm Er det ikke den 7. i dag?

(Under diktatet er et par børn kommet til mosen og er begyndt at rejse tørv, og et par koner er kommet og er begyndt at skrue allerede rejste tørv. Viktor arbejder stadig i mosen, og der fjantes noget imellem alle dem i mosen).

Olrik Her Anders Hansen, vil du skrive under på det.

(Noget kejtet skriver Røde Anders under).

Olrik Og her Jensine, nu skal du skrive under.

(Stokholm må hjælpe hende med at føre pennen til underskrift).

Olrik Andreas Sørensen og Rikke, vil I så sætte jeres navne under til vitterlighed.

(De skriver under).

Olrik Så kan jeg godt døbe barnet. (Til Andreas og Rikke) Jeg håber også, at I vil være dåbsvidner. Må jeg indskrive jer som faddere?

De to (De skutter sig lidt og kvier sig åbenbart ved at sige ja) Jah - joh. Joh - det må pastoren vel nok.

Olrik Så går vi ind og døber barnet, var det Anton han skulle hedde?

(Alle følger efter præsten ind i hytten, undtagen Andreas Sørensen og Rikke, som nøjes med at kikke ind ad døren).

(Imens strækker Viktor ryggen og går lidt langs mosen. Han får pludselig øje på Sofie, som igen ligger i sin gryde i lyngen).

Viktor Er du der Sofie? Jeg troede ikke, jeg skulle træffe dig mere i dag.

Sofie (Hun har sat sig op og siger skælmisk) Hvorfor skulle du også det?

Viktor Det ved du vist godt, jeg gerne vil.

Sofie Kender du ikke min hule, så kan du jo bare komme herhen.

(Dåben er færdig, og da folkene kommer frem fra huset, skynder Viktor sig igen ned i tørvegraven. Almindelig opbrud fra rakkerhuset, gæsterne begiver sig på vej hjem, forrest Olrik med Andreas Sørensen, og bagved Stokholm med Rikke).

Olrik   Jeg var glad for jeres hjælp, jeg så jo gerne det her Mormon-uvæsen udryd-
det fra mine sogne.

Andreas Sørensen Ja, gode kristne kan man vel aldrig kalde rakkerne, men de skulle da hellere
blive rette kristne end rende efter de her mormoner. - Har pastoren ellers
hørt, at jeg har købt Korsgaards mose?

Olrik   Ja, jeg har hørt om det. Hvad vil du ellers med den mose?

Andreas Sørensen Grave tørv. Måske oprette en tørvefabrik.

Olrik   Skal du være tørvefabrikant? Har du ikke nok at gøre på gården?

Andreas Sørensen Nej, ikke fabrikant, men jeg interesserer mig for mosebrug.

Olrik   Ligger rakkerhuset dig så ikke i vejen?

Andreas Sørensen Joh, egentlig. Men det får nu lov at ligge.

Olrik   Som fadder til den lille dreng kan du heller ikke godt sætte familien ud.

Andreas Sørensen (føler sig lidt bondefanget) Næh! - - Det ka' jeg vel ikke.

Pause.

Under pausen fortsætter børnene og kvinderne deres arbejde med rejsning og skruning af tørv, indtil i det mindste et par skruer er færdige.

2. akt

9. scene Andreas Sørensen og Marius Jensen kommer fra Rønbjerg.

Andreas Sørensen Hvor længe er det egentlig, at De nu har været udgiver af Skive Folkeblad, Marius Jensen?

Marius Jensen Siden februar 1882, så det bliver lige 17 år.

Andreas Sørensen Er det ikke et stort arbejde at trykke og udgive sådan en avis?

Marius Jensen Når bare jeg har min kone, Else, til at forestå trykkeriet, og jeg selv har et par gode folk til hjælp i sætteriet, så går det udmærket.

Andreas Sørensen Er De også stadig aktiv i både fattigkommission og afholdsbevægelse?

Marius Jensen Ja, det ville jeg nødig undvære. Glæden derved er langt større end arbejdsbyrden. Men nu er det vel ellers Deres mose og tørvefabrikation, vi skal snakke om.

Andreas Sørensen Ja, her ser De i hvert fald mosen, som skulle rumme dynd til mange års tørvefabrikation, og læggeplads er der også mere end rigelig af.

Marius Jensen Intensiv mosebrug kræver en meget stor læggeplads, og dyndet kan der hurtigt gå svind i med moderne driftsformer. Men her synes mulighederne gode, og jeg er interesseret i et samarbejde med Dem om et moderne mosebrug.

Andreas Sørensen Hvordan forestiller De Dem sådan et samarbejde?

Marius Jensen Et interessentskab med os to som ligeværdige parter er den mest simple konstruktion, og indtil videre kunne vi lade aftalen gælde for en tre-årig periode.

Andreas Sørensen Så skal vi vel yde lige store tilskud til driftskapitalen, og udbyttet af bedriften skal vel deles lige imellem os.

Marius Jensen Ja, netop. Og hvis De vil forestå den daglige drift, så skal jeg gerne påtage mig al nødvendig korrespondance og regnskabsførelse.

Andreas Sørensen Ja, skriveri og regnskab er ikke min stærke side, så den arbejdsdeling kan jeg godt akceptere.

Marius Jensen Godt, hvis Else ingen indvendinger har imod sådan en aftale, ser jeg ingen hindringer for at gå i gang allerede til sommer. Inden vi mødes igen skal jeg få skrevet udkast til en kontrakt.

Andreas Sørensen Jeg kan nu heller ikke give håndslag på aftalen, før jeg har talt med Rikke.

Marius Jensen Hvornår skal vi mødes igen. Jeg foreslår at begge vore fruer inviteres med til næste møde her på åstedet, så den endelige aftale kan blive skrevet under.

Andreas Sørensen Det er i orden.

Marius Jensen (blader i sin almanak) Hvad med mandag efter palmesøndag, den 27. marts?

Andreas Sørensen Udmærket. (De snakker videre mens de går tilbage mod Rønbjerg).

10. scene Sofie går hen og sætter sig i sin gryde, mens hun for sig selv siger.

Sofie Endelig forsvandt de gamle mænd. Dette ellers så fredelige sted overrendes både tidlig og silde af folk med vilde planer. Inden længe bliver vi vel jaget fra hus og hjem.

Viktor (som fra venstre har sneget sig ind på Sofie, mens hun holdt øje med vejen fra Rønbjerg) Halløj Sofie!

Sofie Nå endelig. Hvor blev du af?

Viktor Jeg gemte mig blot nede i mosen, indtil min stedfar og Marius Jensen var gået. Hørte du også om deres planer for en tørvefabrik?

Sofie Ja, noget af det hørte jeg godt, men jeg forstod ikke helt meningen med det, de sagde.

Viktor De vil bygge et ælteværk lige her i nærheden.

Sofie *Mutter Maria!* (rakkerudtryk for Jomfru Marie) Så rejser jeg min vej, jeg har jo alligevel ingen fremtid her i Rønbjerg.

Viktor Sofie, du må ikke rejse fra mig.

Sofie Du finder jo nok en anden, en rigtig gårdmandstøs, som du kan snakke med. Det er nok også meget bedre.

- Viktor Sofie, nu er du dum. Du ved jo godt, at jeg kun tænker på dig.
- Sofie Det ved jeg godt, Viktor, men hvad tror du familien vil sige, den dag du kommer hjem med en rakkertøs.
- Viktor (tager hendes hænder) Jeg ved det ikke, men jeg ved, at det er dig, jeg holder af, og ingen anden.
- Sofie Altid længes jeg efter dig, og altid er jeg bange for, hvordan det skal gå. Hvorfor skal det være så vanskeligt, bare fordi vi holder af hinanden?
- Viktor Jeg tror på, at der findes en løsning, bare vi holder ud og ikke svigter hinanden.
- Sofie Men nu må du gå, det bliver snart mørkt, og koldt er det også. Jeg glæder mig til, at det igen bliver forår, så kan vi ligge længe her ude i gryden om aftenen og måske gå lange ture i mosen. Jeg kender hvert hul og hver eneste krinkelkrog i den mose. Det skal jeg altsammen vise dig og fortælle dig om, inden I graver det hele op.
- Intet barn i verden har haft så pragtfuld en legeplads, som jeg. Men alt det er snart forbi. Store mænds planer om at grave mosen op siger mig, at her er der ingen fremtid for en rakkerpige.
- Enten må jeg leve som andre skøjere, altid på vandring og altid jaget af søgnefogder og gemene stikkere, der truer med deres elendige forbedringshuse.
- Eller jeg må flygte langt væk fra Rønbjerg til et sted, hvor ingen kender mig, og prøve at leve som andre mennesker. Jeg ved bare ikke, om det er muligt.
- Viktor Sofie.
- Sofie Sig ikke mere, ikke i aften. Men kom snart igen.(Viktor går stille hjemad).
- 11. scene** Rikke og Andreas Sørensen kommer ind fra Rønbjerg kanten. De snakker lidt, og kort efter kommer Else og Marius Jensen ind fra Estvad kanten. Efter sædvanlige hilsener går de fire samlet hen foran mosehullet, mens Andreas Sørensen spørger til, hvorledes turen herud er gået for gæsterne. Marius Jensen tager sine papirer frem.

Marius Jensen Sagføreren og jeg har skrevet udkast til en kontrakt, som vi kan underskrive i Skive allerede i eftermiddag, hvis ellers De er indforstået med ordlyden.

Andreas Sørensen Kan vi høre hovedpunkterne her og så se på alle enkelthederne senere i dag.

Marius Jensen Godt. Lad mig læse indledningen:

"Vi undertegnede gårdejer Andreas Sørensen af Rønbjerg og bogtrykker Marius Jensen af Skive opretter herved følgende

Interessentskabskontrakt

Pkt 1. "Under firma "Rønbjerg Tørvefabrik" ville vi herefter drive en forretning, hvis virksomhed skal være mosebrug, hvorved forstås så vel tilvirkning af tørveprodukter som eventuelt i forbindelse hermed dyrkning af mosejord. Firmaets hjemsted skal være Rønbjerg i Ginding herred, Ringkøbing amt."

Else Jensen Må jeg spørge, hvor den fabrik skal ligge, og hvordan det hele skal indrettes?

Andreas Sørensen Nu skal jeg forklare. Mosen ligger her, et stort område hvor man kan hente tørvedynd. Fabrikken bliver opført her østen for huset, som er et rækkerhus, og hele bakken her og området bagved vil blive brugt til læggeplads, hvor tørvene skal ligge, til de er tørre.

Else Jensen Hvem bliver ansvarlig for driften?

Marius Jensen Det står her:

Pkt. 3. "Sørensen forestår den daglige drift på stedet vedrørende arbejdets udførelse, antagelse af fornødne folk, anskaffelse af trækdyr, udbetaling af løn og andre driftsudgifter, mens Jensen fører regnskab og korrespondance."

Else Jensen Hvad så med huset her, er det ikke beboet?

Andreas Sørensen Ja, der bor en halv snes rakkere i huset, men de får lov at blive boende.

Else Jensen Hvad siger de til at få en tørvefabrik til nabo?

Andreas Sørensen Ingen har vist spurgt dem. Efter kontrakten drejer det sig jo blot om tre år.

Marius Jensen   Så lad os spørge dem. Vi kan vel samtidig tilbyde de mænd, der måtte findes i huset, arbejde på fabrikken.

Andreas Sørensen   Normalt tager rakkere ikke arbejde, men hvis De, Marius Jensen, vil gå over og spørge dem? Jeg skal gerne beskæftige alle slags raske folk på fabrikken.

Marius Jensen   Godt! Hvad hedder folkene?

Andreas Sørensen   Vi kalder manden Røde Anders. Iøvrigt hedder han Hansen til efternavn.

Marius Jensen   Røde Anders - et underligt navn. (han går over og banker på Rakkerhusets dør, og Røde Anders kommer ud)

Marius Jensen   Træffer jeg Anders Hansen?

Røde Anders   Ja, det er mig.

Marius Jensen   Har I hørt noget om, at der skal bygges en tørvefabrik her i mosen.

Røde Anders   Nja. Joh, lidt har vi hørt om det.

Marius Jensen   Hvad synes I om det?

Røde Anders   Hvordan? Hvad kan vi mene om det? Ingen plejer at spørge, hvad vi synes.

Marius Jensen   Kunne I tænke jer at arbejde på fabrikken?

Røde Anders   Nåh, jamen vi er ikke arbejdsfolk, vi hører til dem, man kalder natmandsfolk. Men er det noget med at køre et spand heste, vil jeg gerne være med.

Andreas Sørensen   De lyder ikke uvillig til at tage fat. Skal vi sige, at så snart tørvefabrikken går i gang, så træder De til som arbejdsmand, til den samme ugeløn som andre arbejdsfolk, naturligvis.

Røde Anders   Det vil jeg gerne. Joh, jeg skal nok møde.

Andreas Sørensen   Er der andre arbejdsduelige folk i huset?

Røde Anders   Jeg har et par halvvoxne sønner, de er ikke hjemme lige nu, men jeg tror bestemt, de godt vil arbejde i mosen, især hvis det er noget med mekanik og motorer.

Andreas Sørensen   Godt, tag dem med, den dag vi går i gang, så finder vi nok noget til dem. Lønningen taler vi om, når vi ser, hvad de kan.

- Røde Anders Det skal jeg nok.
- Marius Jensen Tak skal De have. (Røde Mads trækker sig tilbage)
- Else Jensen Planlægningen synes så langt fremme, så der bare ventes på forår for at komme i gang.
- Andreas Sørensen Det er sådan set rigtig nok, og alle store investeringer med skinner, tipvogne og trækdyr, med ælteværk og så videre er forberedt, men de afventer kontraktens underskrivelse.
- Marius Jensen Nej, der er ingen tid at spille, hvis sæsonen i år skal udnyttes fuldt ud. Hvad siger Frederikke Sørensen til planerne.
- Rikke Jeg har hele tiden blot forlangt, at der blev taget hensyn til stedets beboere. De, Marius Jensen har selv stor erfaring i sociale spørgsmål fra Deres arbejde i Skive fattigkommission. Så længe De er med i arbejdet, føler jeg mig tryk.
- Marius Jensen Tak for de smukke ord. Jeg skal gøre mit bedste.
- Andreas Sørensen Skal vi så ikke spise middag hjemme hos os, Rikke har en steg i ovnen. Så kan vi fortsætte i eftermiddag med en omhyggelig gennemgang af kontrakten inden døre.
- Else Jensen Jo, mange tak.
- (Under almindelig snak forlades scenen i samlet flok)
- 12. scene** Viktor vandrer rastløs frem og tilbage langs mosen. Endelig kommer Sofie ud fra rakkerhuset.
- Viktor Hvor blev du af?
- Sofie De skændes derinde. Far påstår, at han har lovet at arbejde på mosebruget men mor tror ikke på ham, og hun har bestemt sig til at flytte væk, inden den nye fabrik går i gang.
- Viktor Jeg håber meget på, at I - at du bliver boende.
- Sofie Hvorfor det?

Viktor Det ved du godt, jeg kan ikke undvære dig.

Sofie Så kan du jo flytte med.

Viktor Med hvorhen? Og mener du, at jeg skal flytte ind hos jer?

Sofie Nej, det mener jeg ikke. Det ville der aldrig komme noget godt ud af.

Viktor Vi må være fornuftige, så finder vi nok en løsning. Jeg bliver nødt til at arbejde ved tørvene her i sommer.

Sofie Det kan også godt være, at jeg bliver nødt til at gøre et eller andet.

Viktor Hvad mener du? Mener du, at du ikke kan indrette dig efter mig og mit arbejde?

Sofie Ja, faktisk. Vi er da hverken forlovet eller gift, altså må jeg nødvendigvis indrette mit liv efter mig selv.

Viktor Sofie, vil du gifte dig med mig?

Sofie (Noget forlegen) Ja! Men ikke i Rønbjerg kirke.

Viktor Og hvorfor ikke det? Tror du ikke jeg vil være dig bekendt?

Sofie Jeg ved, at så vil man straks kalde dig rakker eller halvrakker, eller måske bare rakkertøsens mand, og ingen af delene vil du kunne klare i det lange løb.

Viktor Hvor er det allsammen meningsløst. Jeg er bange for, at du har ret.

(Han går langsomt væk, mens Sofie lægger sig hen i sin gryde. Et øjeblik efter vender Viktor om og løber hurtigt tilbage til Sofie)

Viktor Du sagde ja!

Sofie Hvad for noget?

Viktor Du sagde ja til, at du ville gifte dig med mig.

Sofie Ja. (de omfavner hinanden i temmelig lang tid)

(Derefter sætter de sig hos hinanden og snakker videre, men for nedskruet lyd)

- 13. scene** Endnu mens de unge sidder og snakker, kommer Rikke og Andreas Sørensen ind fra venstre.
- Andreas Sørensen Kan du mærke forårsluften i aften? Nu skal det ikke vare mange dage, før vi går i gang med opstilling af ælteværk og udlægning af spor til vogne. Det hele ligger klar oppe ved Rønbjerg Holdeplads.
- Rikke Ja, havde det dog bare været sat i gang. Hvordan skal I kunne hitte ud af alt det. Godt vi har Viktor, han har bedre håndelag og hoved end de fleste.
- Andreas Sørensen Det er rigtig nok, Rikke, Viktor er uundværlig. Men jeg havde da hoved til at finde den helt rigtige arbejdsformand, du ved ham Kristoffer, jeg snakkede om, der kommer ovre fra en mose i Sparkær.
- Rikke Har han erfaring med ælteværker?
- Andreas Sørensen Det er lige hvad han har. Og ritmester Rahbek har givet ham prima anbefalinger.
- Rikke Har han også erfaring med rakkere som arbejdskraft, altså med folk der aldrig nogensinde har lært at arbejde?
- Andreas Sørensen Det har han nok ikke. Det var nu også Marius Jensens idé, det med at engagere de rakkere. Men bortset fra det, tror jeg endda, at det nok skal gå. Røde Anders var mere ihærdig efter at komme i gang, end andre arbejdsfolk, jeg har snakket med.
- (Rikke får øje på Viktor og Sofie, som sidder tæt sammen i "gryden")
- Rikke Hvad laver du her Viktor?
- Andreas Sørensen Hvad er det der foregår, er I nu sammen igen?
- Rikke Nu igen, siger du. Er det her mon noget, der har stået på i længere tid? Ja, mig er der ingen, der har fortalt noget.
- Viktor Der er heller ikke noget særligt at fortælle, vi har bare snakket lidt sammen.
- Sofie Ikke noget særligt? Du har da ellers friet til mig, og jeg har sagt ja. For mig er det noget ganske særligt.

Andreas Sørensen Er det rigtigt, Viktor, hvad pigen siger?

Viktor (flov) Ja, det er helt rigtigt.

Rikke Hvad er det her for noget? Hvad vil folk ikke sige, når det bliver kendt, og når du skal gå op ad kirkegulvet med en ra-- , med en pige her nede fra.

Sofie Med en rakkerpige, ja, sig det bare, som det er. Men den fornøjelse bliver Rønbjerg boerne snydt for. Vi skal nemlig ikke giftes her.

Viktor Nej, det har vi bestemt.

Andreas Sørensen Skal vi nu ikke lige så stille se tiden an. Hvis I skal giftes, skal det vel hverken være i dag eller i morgen. Og måske skal I slet ikke giftes, det er jo ikke alle små eventyr, der ender på den måde.

Rikke Lad os gå hjem, Viktor, så kan vi snakke om tingene. Det hele er kommet så pludselig.

Viktor Gå I bare, jeg kommer om lidt.

(Rikke og Andreas Sørensen går)

Sofie Puh ha, da kom jeg vist lidt for hurtigt til at røbe en hemmelighed.

Viktor Ja, det gjorde du. Det optrin kunne vi godt have undværet.

Sofie Er du vred på mig?

Viktor Nej, Sofie, jeg er ikke vred på dig. Jeg er lykkelig for dig, men bare lidt ked af, at mine stedforældre skulle få det at vide på den måde.

Sofie Altså er du alligevel lidt vred på mig.

Viktor Sofie.

Sofie Lad os sidde lidt sammen uden at sige noget.

Viktor (Efter en pause) Hvad tænker du på, Sofie?

Sofie På at jeg gerne vil giftes i en rigtig stor kirke, allerhelst i en domkirke, i hvert fald ikke i Rønbjerg.

Viktor Du er en forunderlig pige, Sofie. Jeg kan slet ikke følge dine flyvske tanker.

Sofie Det er kun mine tanker, der er flyvske, selv er jeg meget jordbunden. Jeg tror, jeg kan blive dig en solid kone.

Viktor Ja.

Sofie Men gå nu hjem, dine forældre har noget at tale med dig om. Men jeg håber, at du snart kommer her ud til min rede igen. Jeg venter dig.

Viktor (omfavnelse) God nat, Sofie.

Sofie God nat, min ven.

14. scene To unge københavnere, i moderne, sportslig snit, forfatteren Mylius Erichsen og tegneren Valdemar Neiiendam, kommer ind fra Rønbjerg.

Valdemar Det var godt nok smukt af Marie og Jeppe Aakjær at køre os til Kisum, så vi slap for at gå hele den lange vej.

Mylius Ja, og det var spændende at tale med Aakjær om heden og dens rakkere, som jeg efter hans levende beskrivelse glæder mig meget til at hilse på.

Valdemar Jeg kunne godt nok bedst li' Marie, hun talte så smukt om alle mennesker.

Mylius Jeg så nok, du hele tiden skulle snakke med hende. Fik du i det hele taget tegnet noget?

Valdemar Nej, det glemte jeg vidst.

Mylius (spydig) Der ser De min Herre. Hvad tror du egentlig, du er med for? Vil du nu gøre mig den skyldighed at tegne rakkere. Man kan vel næppe tro, at rakkerkonerne kan henrive dig lige så meget som Marie.

Valdemar Godt ord igen. Jeg skal genoprette min forsømmelse ved en dag at tegne Aakjær og Marie hjemme i København.

Mylius Godt, så får du jo også truffet hende igen. Lad os nu se, om her er nogen hjemme.

(Han stikker hovedet ind ad den åbne dør, og ud kommer, lidt forfjamsket, Jensine og Trine Smut)

Mylius Goddag de damer. Lærer Stokholm i Kisum har vel fortalt jer om vores besøg.

Jensine Jow, men hvad er I egentlig for slags folk?

Mylius Jeg, Mylius Erichsen, er forfatter med stor interesse for den jyske hede og dens befolkning, og min gode ven, Valdemar Neiiendam, er kunstmaler og tegner.

Jensine Ja så.

Mylius Vi har allerede talt med mange af hedens beboere, gårdmænd og hedeopdyrkere, degne og præster, men ikke rigtig nogen - jeg mener nogen med jeres håndtering.

Jensine Med rakkere altså, sig bare tingene rent ud. Og hvad er det så, I vil vide?

Mylius Vi har hørt om gamle Abraham. Er det rigtigt, at han havde to koner på én gang?

Jensine Ja bestemt. En kone, som han fik 11 børn med, og en kæreste, som han fik 3 børn med.

Mylius Hans søn Hans Abraham, også kaldet Gammel Hans, hvordan var han? Han blev jo svigerfar til jer begge to.

Jensine Joh, i hans hus blev der ført et drøjt regimente. Når der var slagsmål i huset, risikerede man let, at kakkelovnen væltede og alt inventaret blev smadret.

Hans ældste søn, Smal Hans, blev jo gift med Trine Smut her, men hende ville Gammel Hans også have ind til sig. Og når han drog rundt i landet, tvang han svigerdatteren til at følge med til både nytte og glæde. Smal Hans blev så hjemme og tog en anden kvinde til sig så længe.

Gammel Hans drak voldsomt og var skrækkelig til at slås, og sammen med broderen Anders Abraham har han mange gange ryddet markedspladser for både folk og fæ, ikke mindst i Skive.

Men da mormonerne kom til egnen blev det anderledes. Efter at han, sammen med os andre, var blevet døbt mormon forlangte han af Trine Smut, at hun skulle skaffe ham en flaske brændevin. Den drak han ganske alene i en

allersidste brandert, og efter den dag har han hverken drukket eller sloges. Men kvinder afholdt han sig ikke fra. Men nu er han forlængst død og borte.

Mylius   Hvorfor og hvordan gik det til, at I blev mormoner?

Jensine   Vi levede jo et syndens liv, indtil vi blev mormoner. Lige efter jul engang lod vi os døbe i en grøft, der havde tyk is på. Trine Smuts mand, Smal Hans, blev sågar vor mormonpræst. Siden havde vi Guds fred og kærlighed og mange skønne timer både dag og nat.

Men nu må man jo ikke rigtig dyrke den religion her i landet. Ja, vi rakkere har altid haft held til at holde mest på det, én ikke måtte.

Mylius   I var altid fattige. Hvad med sognets andre fattige, jeg mener de fattige, som ikke var rakkere, havde I nogen omgang med dem?

Jensine   Slet ikke. Andre fattige var svært stolte af, at de i hvert fald ikke var rakkere. Storheden skulle holdes vedlige, selv om der ikke var en krumme brød i huset.

Mylius   Må vi gå ind i huset? Valdemar vil gerne tegne lidt derinde også.

Jensine   Uha. Der er ingenting, der er værd at tegne. Men det må I da godt.

(Alle fire går ind i huset, og straks kommer Sofie ud derfra og går over i sin "gryde").

15. scene   Viktor kommer løbende og omfavner Sofie.

Sofie   Noget nyt derhjemme fra?

Viktor   Andreas og især Rikke er både forstående og hjælpsomme, men de er meget bekymrede for vores fremtid.

Sofie   Ikke helt uden grund.

Viktor   Er du også bekymret?

Sofie   Ja. På en måde i hvert fald, ja.

Viktor   Men vi har hinanden.

Sofie Det er godt, men på længere sigt ikke nok.

Viktor Hvad? Vi finder en "domkirke", hvor vi kan gifte os. Skulle alt så ikke blive godt?

Sofie Og et par dage efter er vi tilbage her. Det tror jeg nok, at jeg kunne klare, men du klarer det ikke, når du bliver lukket ude fra det gode selskab.

Viktor Hvad da? Skal vi da helt flygte væk herfra?

Sofie Det bliver nok nødvendigt. I hvert fald for et stykke tid.

(Mylius og Valdemar tager afsked ved Rakkerhuset. På vej derfra passerer de tæt forbi de unge)

Viktor Hr. Mylius Erichsen, jeg har hørt om Dem.

Mylius Er det Sofie og hendes kæreste? Jensine talte lidt om jer. Hun var bekymret.

Viktor Alle er bekymrede på vores vegne. Vi vil gerne gifte os og er indstillet på at klare os trods de ældres bekymringer. Men her går det nok ikke.

Mylius Hvad da?

Viktor Sofie vil giftes i en domkirke. Vi rejser nok til København en af dagene.

Sofie Hvad siger du?

Mylius Vi har en domkirke i København, så det han siger, lyder ikke så tosset. Og når I kommer, må I endelig komme op hos mig. Jeg tror nok, I kan få brug for min hjælp, til at finde en bolig, til at finde et arbejde og den slags.

Viktor Tak, Mylius Erichsen.

Mylius Ingen tak. Jeg skulle jo nødig se jer gå til grunde i den store by, det sker for alt for mange.

Sofie Viktor overrasker mig. Vi har aldrig talt om at rejse til København, men kan vi få lidt hjælp af Dem derovre, tager vi nok af sted sammen.

Mylius Så er alt jo i orden. Nu skriver jeg min adresse til jer. Det skal blive mig en fornøjelse, hvis I kommer.

De to unge Tak. Mange tak.

Valdemar Kom op i mit atelier en dag, Mylius kan vise jer vej, så kan I få at se, hvordan en kunstmaler arbejder.

(Mylius og Valdemar tager afsked og forlader scenen)

Sofie Har du flere overraskelser til mig i dag?

Viktor Kun den, at når du ønsker at blive gift i en domkirke, så skal jeg sørge for, at du bliver det, endda med mig. Men ellers bliver jeg nødt til at løbe, Andreas og jeg skal planlægge starten af tørvefabrikken.

(hjertelig afsked)

16. scene

Andreas Sørensen og Viktor kommer ind på scenen fra Rønbjerg, Else og Marius Jensen kommer ind fra Estvad, Rolandsen kommer fra Hvidemose, de antagne rakkere kommer fra huset og arbejdsformanden, Kristoffer, kommer fra mosen, ind fra venstre. De samles og alle snakker ivrigt gestikulerende. Også rakkerkvinder og -børn kommer ud af huset, de følger slagets gang i ærbødig tavshed og på afstand.

Andreas Sørensen (råbende) Hallo allesammen. Så er dagen kommet, da monteringen af Rønbjerg Tørvefabrik kan gå i gang. En lang række vogne, en 20-25 stykker, tror jeg, er på vej fra Rønbjerg Holdeplads med skinner og tipvogne og med dele til ælteværket, som vi i dag skal samle her på pladsen.

Ansvar for hele dette arbejde er pålagt arbejdsformanden, hans navn er Kristoffer, og om lidt vil han fordele opgaverne til alle jer, der skal arbejde på værket.

Lokomobilet, som skal drive værket, skulle også nå frem her i formiddag, og det har Rolandsen lovet at hjælpe med at få opstillet og afprøvet. Når I hører det fløjte i det fjerne, er det på tide at gøre klar til dets ankomst.

Kristoffer Ja, lad os så komme i gang!

(Han overtager kommandoen, uddeler redskaber og udstyr, såsom favnemål og spader, og giver samtidig instruks til hver enkelt om hans opgave).

(Dampfløjten lyder nu i det fjerne, det er lokomotivet, der nærmer sig. Og på dette signal går alle arbejderne i gang under fortsat ivrig instruks af formanden. Andreas Sørensen og Rolandsen småløber mod lyden af fløjten, for at møde lokomotivet, der skal komme fra Estvad. Else og Marius Jensen finder ingen opgave og går derfor op og snakker med flokken af rakkerkvinder).

(Ene tilbage står Viktor. Men pludselig løber Sofie ned til ham).

Sofie Er det nu?

Viktor Ja, Sofie.

(De tager hinanden i hånden og løber mod Rønbjerg, men buser lige ind i Rikke, som også gerne vil se, hvad der sker)

Sofie Åh, undskyld!

(Alle tre ser hinanden an en kort stund. Da løber Viktor hen til Rikke og tager hendes hånd)

Viktor Farvel Rikke. Sofie og jeg rejser til København. Vi gifter os og finder et sted at bo. Men vi skal nok sende jer vores adresse.

Rikke Hvad gør I! Hvordan vil I klare jer i den store by?

Viktor Mylius Erichsen har lovet at hjælpe os til rette.

Rikke Gud være med jer, og farvel da. (Omfavnelse)

Rikke Og du Sofie, (hun tager begge hendes hænder) også dig ønsker jeg alt godt.

Sofie Tak!

De to unge Farvel, farvel! (de fortsætter deres afbrudte løb med hinanden i hånden)

Rikke (går tæt hen mod publikum og vender front imod dem)

Hvem forstår alt det, der sker i denne forrykte tid?

Jeg kunne godt ønske mig tilbage til min ungdoms gode, gamle dage!

(Rikke bliver stående, og alle aktører kommer tilbage og stiller sig på række)

Slut